

'Wake Up' [1]

Toekomstverwachting

De Waarheidsvriend 16 januari 2015, 8-9

Het boek *Wake Up!* roept de kerk op om wakker te worden en de wederkomst van de Messias centraal te zetten. De auteurs, Lamm en Vanbeckevoort, stellen Griekse en heidense denkkaders ter discussie en roepen op goddelijke patronen in de Bijbel te ontdekken.

Lamm en Vanbeckevoort wijzen erop dat de bijbelse feesten in gecodeerde vorm openbaring bevatten die een scherp beeld geeft van de toekomst op Gods kalender en Zijn Reddingsplan. Dezelfde patronen worden zichtbaar in het Hebreeuwse huwelijksritueel. De auteurs van *Wake Up!* geloven dat God in de Bijbel concrete tijdslijnen aangebracht heeft, die zelfs heel precies wijzen naar onze tijd. Dat maakt het spannend. Zal Jezus binnen enkele jaren terugkomen?

Auteurs

Wake Up! voorziet in een behoefte. In korte tijd verschenen al zes drukken. Het boek is uitgegeven bij uitgeverij Zoeklicht in Doorn, een uitgeverij die zich in het voetspoor van Joh. de Heer al tientallen jaren richt op de toekomstverwachting. Informatie over de auteurs ontbreekt in het boek. Een zoektocht op internet maakt duidelijk dat Arno Lamm bestuurslid is (maar dan is de schrijfwijze van zijn achternaam Lam). Hij is op financieel gebied werkzaam. Emile-André Vanbeckevoort was in het verleden bestuurslid en hij is ook bekend onder de voornamen Miel en Emile. Lange tijd was hij Vlaams hoogleraar in de economie. Blijkbaar bewegen de auteurs zich buiten hun eigen vakgebied. Daar is niets mis mee, mits ze bij allerlei onderwerpen extra voorzichtig zijn en deskundigen raadplegen om fouten te voorkomen. Dat geldt bij voorbeeld de grondtalen van de Bijbel, historische overleveringen en ook de gegevens van de NASA. Helaas is dit te weinig gebeurd en daardoor bevat het boek onnodige fouten.

Aanpak

De zesde druk telt 515 pagina's met veel informatie. Om het boek niet te dik te laten worden, heeft de uitgever een extra hoofdstuk van bijna 100 pagina's als e-book beschikbaar gesteld op de website. Wie meer wil weten over de Opname van de gemeente, de wederkomst van de Messias en de gebeurtenissen in de tijd van de grote Verdrukking gedurende de laatste zeven jaar, kan na aankoop van het boek de aanvullende informatie gratis downloaden op www.wakeup.nu. Na de eerste druk zijn op grond van de eerste reacties enige zaken aangepast. In de zesde druk zijn de noten aangevuld en aangescherpt. Dit betekent ook dat de paginanummering niet hetzelfde is gebleven.

De illustratie op de voorkant verwijst naar de edele olijfboom uit Romeinen 11 en de vernieuwende stroom die daaruit vloeit. Ten aanzien van de kerk (die vaag op de achtergrond staat) verklaren de auteurs: 'Onze kritische houding ten opzichte van de historische kerk van het christendom staat in geen verhouding tot onze liefde voor de kerk van Christus en wij hopen dat u die liefde bij het lezen van dit boek kunt proeven'.

Tradities

In hoofdstuk 2 volgt 'Gods plan verweven in het Oude Testament'. Daarin maken de auteurs enige kritische opmerkingen over de uitdrukking 'Sola Scriptura' en bepleiten zij een luisterhouding bij Joodse geschriften. Helaas maken zij een oneigenlijke tegenstelling, want het feit dat de Schrift de enige norm is, zegt niets over het gebruik van aanvullende historische tradities. Tevens staan hier de eerste verwijzingen naar de Talmoed. In een voetnoot staat dat de Babylonische Talmoed zijn oorsprong vindt tijdens de Babylonische ballingschap. Helaas vergeten de auteurs te vermelden dat deze Talmoed opgetekend is in de eeuwen na de Misjna (vanaf 200 na Chr.) en dat er ook een Jeruzalemse Talmoed is. Omdat de Babylonische ballingschap in de zesde eeuw voor Christus was, ligt hier een belangrijk tijdsverschil. Naast de optekening van oude mondelinge overleveringen en de offerdienst in de tempel zijn er in de Talmoed ook veel reacties op latere omstandigheden, ook reacties op het christendom. Hier zijn dus niet allemaal oorspronkelijke en zuivere Hebreeuwse tradities te vinden!

Hebreeuwse letters

De auteurs vermelden de uitspraak 'Ik ben de Alfa en de Omega' in het boek Openbaring en herleiden dat tot 'Ik ben de Aleph en de Tau'. Dit is op zich mogelijk, maar wonderlijk genoeg maken zij dan de stap dat deze twee letters ook een woord kunnen vormen, het woordje 'ET. Wie Hebreeuws gestudeerd heeft, weet dat dit woordje duizenden keren voorkomt en een aanduiding is van het lijdend voorwerp. In navolging van een Amerikaanse website menen de auteurs echter dat elke keer als dit woordje voorkomt in het Oude Testament ook de aanwezigheid van Jezus bedoeld is. Er zijn inderdaad teksten waar dit mooi past, maar wat moeten we met de aanduiding voor afgodsbeelden of voor mensen als Bileam? Het komt bij mij hetzelfde over als de combinatie van de letters A en Z, zodat we voortaan méér moeten gaan lezen in woorden als 'Azië' en 'Azteken'.

Woordpatronen

Tevens komen woordpatronen in de Bijbel ter sprake die opgespoord kunnen worden via ELS, wat staat voor Equidistant Letter Sequence. Voor stevige kritiek op dit systeem verwijs ik naar de website www.bijbelaantekeningen.nl van J.P. van der Giessen. Ik concludeer dat de auteurs een vrij geringe kennis hebben van het Hebreeuws en van de tekstoverlevering. Jammer dat ze met deze overbodige en onjuiste informatie beginnen voordat ze aan hun eigenlijke onderwerp toekomen.

Jaartelling

Het derde hoofdstuk gaat over Gods vaste tijden. Daar wijzen de auteurs op de bekende joodse en christelijke indeling van de wereldgeschiedenis in 6000 en 1000 jaar. Zij vermelden dat de Joden hun jaartelling ontlenen aan het geschrift Seder Olam Rabbah, opgesteld in de tweede eeuw. In het najaar van 2014 begon het Joodse jaar 5775. Het is inmiddels aantoonbaar dat die telling 215 tot 243 jaar achterloopt op de feitelijke kalender. Voor de auteurs is daarmee helder dat een telling rond de 6000 juist is.

Jubeljaren

Daarna komen de jubeljaren ter sprake, de bijzondere jaren, eens in de 49 of 50 jaar. De auteurs vatten Gods uitspraak tot Noach over de '120 jaar' niet op als de begrenzing van de leeftijd van de mensen of als de periode tot de grote vloed, maar als 120 jubeljaren, en dan gerekend vanaf Adam. Een berekening levert op dat wij aan het eind van het 120^e of in het begin van het 121^e jubeljaar leven.

Als commentaar wil ik opmerken dat deze uitleg van Genesis 6:3 ongeloofwaardig is, omdat de tekst zo nooit door Noach of zijn tijdgenoten opgevat kan zijn. Bovendien waren er toen nog geen jubeljaren, want die zijn pas in de tijd van Mozes ingesteld. De auteurs beroepen zich op het boek Jubileeën, dat wel vanaf de schepping telt. Hier blijkt dat de auteurs te weinig zicht hebben op de Joodse tradities uit de periode tussen Maleachi en het Nieuwe Testament. Het boek Jubileeën is een pseudepigrapha uit de tweede eeuw voor Christus. De auteur, die zijn geschrift op naam van Mozes heeft gezet, wilde zijn tijdgenoten aansporen de Joodse feesten te onderhouden en heeft hiertoe allerlei zaken uit de tijd van Mozes teruggeprojecteerd in de tijd van het boek Genesis. Die aanduidingen hebben echter geen historische, maar slechts een symbolische waarde.

Voorrang

Volgens de auteurs zijn er twee jubeljaarcycli: de eerste loopt vanaf de schepping en de tweede vanaf Ezra. Het verbaast mij dat zij niet duidelijk uitgaan van de vermelding in Leviticus 25, dat dan pas de eerste cyclus begint en dat zij daarentegen aan twee andere tradities de voorrang geven. In de Joodse traditie is volgens de Babylonische Talmoed de datum van Ezechiël 40:1 het zeventiende jubeljaar sinds de Israëlieten het land Kanaän binnengingen. (Zie Studiebijbel Oude Testament, deel 4, Excurs 1, Chronologie). Dit past precies bij Leviticus 25 en een intocht rond 1400 voor Christus. M.J. Paul

'Wake Up' [2]

Foute berekening

De Waarheidsvriend 21 januari 2015, 14-15

Als het over jaartallen gaat, staat het boek 'Wake Up!' van Lamm en Vanbeckevoort vol met verrassende overeenkomsten. Wie echter even nadenkt, ziet veel problemen.

Het hoofdstuk over Gods vaste tijden vervolgt met de vermelding dat de profeet Ezechiël 390 dagen op zijn linkerzijde moest liggen en 40 dagen op zijn rechterzijde (Ezech. 4). Bij elkaar opgeteld zijn dat 430 dagen, symbool van 430 jaren. Na 70 jaar ballingschap bleef voor Israël nog 360 jaar over. Wie dat vermenigvuldigt met 7, het getal dat diverse malen in Leviticus genoemd wordt als strafmaat, komt op 2520 jaar. De terugkeer van Israël in het beloofde land was vanaf 537 v.Chr. Wie hier 2520 jaar bij optelt en rekening houdt met de afwijkende kalenders, komt uit in 1948, het jaartal van de stichting van de staat Israël. Wat moeten we daarmee? Het boek *Wake Up!* staat vol met verrassende overeenkomsten, maar wie even nadenkt, ziet veel problemen. Hoe konden de tijdgenoten van Ezechiël ooit denken aan de genoemde vermenigvuldigingsfactor? En wat helemaal vreemd is: waarom gold die factor niet voor de periode van de ballingschap, maar pas daarna? Het is jammer en kwalijk dat het boek niet ingaat op de vele bezwaren die aan dergelijke berekeningen kleven.

Bloedrode manen

Daarna komt een wonderlijk verhaal over bloedrode manen, gebaseerd op gegevens van de NASA, en gepubliceerd door Mark Biltz. In 2014 en 2015 zijn er vier volledige maansverduisteringen, die bovendien gelijk vallen met Pesach en het Loofhuttenfeest. Een dergelijke 'tetrade' op exact de

Bijbelse feesten komt in de hele 21^e eeuw alleen maar voor in de jaren 2014-2015, aldus de auteurs. Helaas klopt deze informatie niet en heeft Biltz zich vergist. De bloedrode manen zijn niet overal te zien en op de genoemde data in ieder geval niet in Jeruzalem. Danny R. Faulkner gaat op de website van 'Answers in Genesis' ook in op de genoemde verschijnselen (<http://www.answersingenesis.org/articles/2013/07/12/lunar-eclipses-cause-blood-moons>). Hij laat tabellen zien en oordeelt dat de genoemde verschijnselen lang niet zo uitzonderlijk zijn als gedacht. Tevens wijst hij erop dat de Bijbelse passages over het verduisteren van de zon en de maan in apocalyptische termen spreken. De genoemde verduisteringen zijn interessant, maar vallen nauwelijks op.

Kerk en Israël

Hoofdstuk 4 beschrijft het uiteengroeien van Kerk en Israël. De auteurs geven schokkende voorbeelden van uitspraken uit de vroege kerk en zij wijzen de vervangingstheologie grondig af. Op de synode van Elvira werd het verboden om een maaltijd met een Jood te houden, te trouwen met een Jood, een Jood te zegenen en de sabbat nog te vieren. Ook de beslissingen van keizer Constantijn zijn aangrijpend. Ik wil niets afdoen van de ernst van de uitspraken, waardoor Joden in een uitzonderingspositie geplaatst werden. Helaas werden afwijkende data van feestdagen vastgesteld (o.a. op het concilie van Nicea). Maar de vraag rijst toch wel: waarom zou de Kerk dit gedaan hebben? Dit was echt niet alleen Grieks in plaats van Joods denken, of vervangingstheologie. Er lagen concrete problemen aan ten grondslag, maar de auteurs lijken dat niet te beseffen. Overigens is het onjuist dat Hiëronymus een zoon van Eusebius was; dat blijkt alleen al uit de vermelde jaartallen. De citaten van Luther zijn afschuwelijk en helaas hebben later de Nazi's zich op hem kunnen beroepen.

Grieks

De auteurs noemen grote tegenstellingen tussen het Griekse en het Joodse denken. Globaal gesproken streeft de Griek er naar zoveel mogelijk over God te weten, terwijl de Jood God wil kennen in alle aspecten van het leven. De Griek wil filosoferen en de Jood wil het geloof doen, want op het doen volgt het leren kennen. Het zijn boeiende pagina's, maar de tegenstellingen zijn wel te zwart-wit. En als ik de auteurs een spiegel mag voorhouden: waarom is de opzet van het boek *Wake Up!* zo Grieks, terwijl juist de Hebreeuwse benadering aanbevolen wordt?

Zeven feesten

Hoofdstuk 5 gaat over Gods plan dat in zeven feesten verborgen is. Dit is het grootste hoofdstuk van het boek. Het is lastig te vernemen dat er twee kalenders zijn: de kalender die nu nog steeds in Israël gebruikt wordt, waarbij een jaar twaalf manen van 28 dagen heeft, en eens in de drie jaar aangevuld wordt met een extra maan. Volgens de auteurs gaan de profeten echter uit van een kalender van 360 dagen.

Het boek *Wake Up!* benadrukt dat de feesten van de HEERE zijn, en dus niet van de Joden (Lev. 23:4). Als extra argument wordt aangevoerd dat de feesten ook al in Genesis gevierd werden. Abraham en Jakob zouden het Loofhuttenfeest en de Grote Verzoendag gevierd hebben. Dit roept de vraag op: Moest Abraham vooraf de woestijntocht van Israël herdenken? Er zijn nog meer historische bijzonderheden die voor de bijbellezer nieuw zijn: De binding van Izak vond op precies op dezelfde kalenderdag plaats als de kruisiging van Jezus Christus, namelijk op 14 Nisan. En op 15 Nisan werden Sodom en Gomorra vernietigd, en werd Daniël in de leeuwenkuil gegooid. Deze informatie komt uit

het pseudepigrafische geschriften als Jubileeën, waarvan in het vorige artikel reeds gezegd is dat deze informatie niet historisch is. We kunnen ons beter houden aan de bijbelse uitleg van de betekenis van de feesten.

Lamm en Vanbeckevoort beroepen zich op Kolossenzen 2:16-17 over de schaduwen van wat komen moest, terwijl de werkelijkheid Christus is. Zij menen dat de schaduwen ook betrekking hebben op de chronologie. In feite vormt dit de kern van hun denken over de feesten. De zeven feesten zijn: eerst de drie voorjaarsfeesten Pesach, Ongezuurde Broden en het Eerstelingfeest, dan het Wekenfeest en daarna de drie najaarsfeesten: Bazuinenfeest, Grote Verzoendag en Loofhuttenfeest.

Pinksterfeest

Het Wekenfeest volgt 49 dagen naar het Feest van de Eerstelingen. Het Griekse woord 'Pinksteren' is afgeleid van het getal 50. De auteurs geven aandacht aan de betekenis als oogstfeest, maar richten zich vooral op het feit dat God bij de Sinai Zijn Tora gaf, zeven weken na de uittocht uit Egypte. Zij zien veel parallellen tussen dat eerste Pinksterfeest bij de berg Sinai en het eerste Pinksterfeest na de Hemelvaart van Jezus Christus. Ook verderop verbinden de auteurs het Wekenfeest steeds weer met de wetgeving aan de Sinai. Zij verwarren echter een paar zaken. In de eerste plaats klopt de berekening niet. De wetgeving was geen 50 dagen na de uittocht, maar ruim twee maanden later (zie Exod. 19:1, 11). In de tweede plaats werd bij de Sinai het Wekenfeest ingesteld (Exod. 23:16), en het is onjuist met Jubileeën te veronderstellen dat dit al eerder het geval was. Ten derde is de voornaamste betekenis van dit feest de relatie met oogst. Pas in later tijd is in het Jodendom de verbinding met de Wetgeving gelegd. Die uitbreiding is op zich geen probleem, maar dan moeten we niet doen alsof dit Gods Profetische Kalender is.

Bazuinenfeest

Wat de najaarsfeesten betreft, menen de auteurs dat Jezus Christus het Bazuinenfeest, de Grote Verzoendag en het Loofhuttenfeest in die volgorde en op die exacte kalenderdagen zal vervullen. Het Bazuinenfeest staat niet op de christelijke kalender, maar is een van de meest hoopvolle feesten voor de gelovigen van de 21^e eeuw. Het is immers het eerstvolgende feest dat binnenkort op Gods Kalender in vervulling zal gaan, 'zodat we hoogstens nog enkele repetities te gaan hebben om ons voor te bereiden op die grote dag' (p. 302). Het Bazuinenfeest vangt aan bij het zichtbaar worden van de nieuwe maan. Dat is het moment dat het eerst dunne maanstreepje te zien is. Vandaar deze maan op de voorkant van het boek.

'Wake Up' [3, Slot]

Belangrijke oproep

De Waarheidsvriend 6 februari 2015, 16-17

De auteurs van het boek *Wake Up!* verwachten dat Jezus op dat feest zal terugkomen uit de hemel om Zijn gemeente te halen. In tegenstelling met de opvatting in de meeste kerken verwachten de auteurs nog veel gebeurtenissen daarna.

Na het Bazuinenfeest volgen nog twee andere najaarsfeesten: de Grote Verzoendag en het Loofhuttenfeest. De visie van Lamm en Vanbeckevoort dat er na de wederkomst nog meer

gebeurtenissen zullen volgen, komt overeen met de toekomstverwachting zoals die in bepaalde evangelische kringen gangbaar is (ook bij het Zoeklicht), maar dat wordt hier op een andere manier onderbouwd. Voor alle duidelijkheid: in deze bespreking ga ik alleen in op de specifieke redeneringen van het boek *Wake Up!*. Er valt uiteraard veel te zeggen over de opname van de gemeente, de grote verdrukking, het duizendjarig vreedrijk, de bekering van Israël, de antichrist en de bruiloft van het Lam, maar de bespreking van die onderwerpen valt buiten het kader van deze drie artikelen. Wie hierover meer wil lezen, kan terecht in prof. J. Hoek, *Hoop op God: Eschatologische verwachting* (Boekencentrum, 2004).

Kerstfeest

De auteurs menen dat het Kerstfeest onder invloed van heidense tradities vastgesteld is op 25 december. Er lijken nog meer heidense invloeden te zijn. Jezus kan nooit in een stal geboren zijn, want die plaats zou in strijd zijn met de Joodse reinigingsregels. De auteurs kiezen er voor dat Jezus tijdens het Loofhuttenfeest geboren is, en wel op de eerste dag van het feest. Op de achtste dag van het feest werd Hij besneden. Hij werd niet in een voerbak voor dieren gelegd, maar in een broodbak, waarin doeken lagen om het brood vers te houden. Het advies aan de lezer luidt: 'Mocht u thuis een kerststal hebben dan kunt u deze wellicht nog veranderen in een loofhut'.

Systeemdwang

Ik hoop dat de lezer doorheeft dat hier de ene traditie ingewisseld wordt voor een andere, zonder duidelijke argumenten. Het valt zeker niet uit te sluiten dat Jezus in het najaar geboren is tijdens een van de feesten, maar de Bijbel legt geen enkel verband. Het lijkt mij systeemdwang van de auteurs om de hoogtepunten van de heilsgeschiedenis allemaal te verbinden met feestdata. Het is onduidelijk welk heidens feest op 25 december gevierd zou zijn. De invloed van keizer Constantijn op deze datum is ook niet aantoonbaar. Inhoudelijk is het onbekend (en dus onwaarschijnlijk) dat het Griekse woord (of het Hebreeuwse origineel) ooit voor een broodbak gebruikt werd. Het is ook niet waar dat een stal als geboorteplaats in strijd zou zijn met de reinigingsregels. Daarom is het te wensen dat de auteurs hun twijfelachtige stellingname wat grondiger documenteren en niet slechts verwijzen naar de betekenis van 'Bethlehem' als 'broodhuis'.

Huwelijksritueel

De auteurs behandelen in hoofdstuk 6 het Joodse huwelijksritueel. Dit lijkt op het eerste gezicht een cultureel verhaal, maar de auteurs verzekeren dat dit een goddelijke blauwdruk is met een grote profetische waarde, die andere bijbelse patronen bevestigt. Niet alle rituelen zijn te vinden in de moderne Joodse bruiloft, want daar wordt enigszins afgeweken van de oorspronkelijke Hebreeuwse huwelijksgebruiken.

Het is een boeiend hoofdstuk waarin allerlei overeenkomsten gesignaleerd worden. De lezer is dan wel benieuwd naar de oorsprong van deze gebruiken. Zijn ze pas in het latere Jodendom ontstaan of al ouder? Hierover wordt niets gezegd. Welke afwijkingen zijn ontstaan en wat de verschillende lokale tradities zijn, wordt ook niet duidelijk. Dat betekent dat de kritische lezer vanaf de eerste bladzijde van dit hoofdstuk het gevoel krijgt dat de boeiende overeenkomsten tegelijk beslissend zijn voor de keuze van de rituelen. Het lijkt op een cirkelredenering. De enige bronvermelding bij de vele rituelen is een boek van Goodman en de meeste lezers kunnen dat niet raadplegen. In zijn algemeenheid geldt: hoe gezaghebbend zijn frappante overeenkomsten? Welke zeggingskracht hebben die voor ons?

Het slothoofdstuk in de papieren uitgave gaat over de verbonden, die duidelijk onderscheiden moeten worden van een testament. Daarbij worden onderscheiden: Bloedverbond, Zoutverbond, Sandaalverbond en Huwelijksverbond. De ruimte ontbreekt om hierop en op de vele zaken in te gaan die terloops in het boek genoemd worden, zoals de kinderdoop. Dergelijke terloopse opmerkingen roepen bewondering of kritiek op bij de lezer, maar ze ontberen meestal een duidelijke onderbouwing.

Nuttige inzichten

Tijdens het lezen van het boek Wake Up stootte ik meer dan eens op nuttige inzichten. Dit betreft bijvoorbeeld de verwarring die er in het Nederlands is bij het woordje 'wet'. Veel christenen menen 'vrij' te zijn en niet meer met de wet te maken te hebben. Maar de Tora (het onderricht van de eerste Bijbelboeken) en de waarschuwingen van Paulus tegen wetticisme mogen niet verward worden. Ook de waarschuwingen tegen 'goedkope genade' zijn terecht. Helaas denken veel christenen dat God toch wel vergeeft. Van belang is niet alleen de eenmalige vergeving van zonden van het verleden, maar ook de dagelijkse omgang met God en het leven in dankbaarheid. Ook vanuit de Grote Verzoending zijn nuttige lijnen te trekken naar onze situatie. En uiteraard is de oproep waakzaam te zijn ook van groot belang.

Onbekende informatie

De strekking van het boek is: er zijn veel parallele patronen aan te wijzen. Die betreffen de feesten in Israël, de uittocht uit Egypte met wetgeving, de ceremoniën in de tabernakel, de gebeurtenissen in de week van de kruisiging, de verzoening en de Joodse bruiloft. Alle lijnen wijzen naar het begin van de maand Tisjri. De verwachting is dan ook dat Jezus op die maand Zijn Gemeente komt halen en dat daarna de laatste gebeurtenissen plaatsvinden, zoals de zevenjarige verdrukking op aarde.

Het boek Wake Up! Is spannend geschreven en de grote hoeveelheid onbekende informatie roept de vraag op: Waarom horen wij hierover niets in onze kerken? Behalve de reeds genoemde oorzaken heeft dat ook te maken met het feit dat er erg veel buitenbijbelse informatie verschaft wordt.

Bijbelteksten

De werkwijze van de auteurs begint niet bij de Bijbelteksten, maar bij allerlei andere zaken. Vanuit de onderwerpen en schema's komen allerlei Bijbelteksten wel ter sprake, maar ze krijgen geen van alle een grondige bespreking. De lezer moet het doen met de belofte van de auteurs dat de samenhangen op den duur wel duidelijk zullen worden. Inderdaad is dat het geval, maar in deze artikelen heb ik meermalen laten zien dat de aangevoerde feiten niet juist zijn. Hoe geloofwaardig is dan de uiteindelijke constructie?

Het is met teleurstelling dat ik deze zinnen schrijf. Het is veel beter om bij de Bijbel te beginnen en daarna de joodse en christelijke tradities te onderzoeken en te toetsen. Het is echt riskant om het andersom te doen.

Wederkomst

En hoe zit het met de conclusie dat de Wederkomst heel dichtbij kan zijn? Met die conclusie ben ik van harte eens. Naar mijn overtuiging wijzen 'de tekenen der tijden' in die richting, met name de wereldwijde verkondiging van het Evangelie en gebeurtenissen met Israël. Daarom hoop ik dat wij de oproep om wakker te worden ter harte zullen nemen. Ook hoop ik dat onze predikanten leerdiensten zullen houden over allerlei onderwerpen die met de eindtijd en wederkomst te maken hebben. Niet

om daarover het laatste woord te spreken, maar om de gemeente toe te rusten en uit te laten zien. Als dat niet gebeurt, vullen twijfelachtige boeken de ontstane leemte. En als berekeningen niet kloppen, keren velen zich af van dit belangrijke onderwerp.

M.J. Paul

Arno Lamm en Emile-André Vanbeckevoort, *Wake Up! Gods profetische kalender in tijdslijnen en feesten*. Uitg. Zoeklicht te Doorn, 2014. Prijs € 24,95. ISBN 9789064511851.

Naar aanleiding van de bovenstaande recensie hebben de auteurs in maart 2015 uitvoerig gereageerd (27 pagina's). Op verzoek van een medewerker van WakeUp! wordt dit vermeld. In het onderstaande is het begin van hun brief overgenomen, zodat de lezer een indruk heeft van hun weerwoord.

“De tekst in het zwart zijn de opmerkingen van Mart-Jan Paul **en de reacties van de auteurs zijn in het rood.**

Paul begint bij een beschrijving van de auteurs en de stelling dat zij kennelijk buiten hun vakgebied opereren en daarom bij allerlei onderwerpen extra voorzichtig moeten zijn en deskundigen moeten raadplegen om fouten te voorkomen.

De auteurs stellen er prijs op dat de inhoud van het boek onbevooroordeeld wordt gelezen. De verwijzing van Mart-Jan Paul naar de achtergrond van de schrijvers is niet volledig en de auteurs hebben voor het schrijven van hun boek naast de Bijbel ook nog talrijke bronnen geraadpleegd uit binnen- en buitenland. Zoals hierna ook blijken zal, zijn aangehaalde fouten of niet gemaakt of niet bewezen of blijken misvattingen geen misvattingen te zijn. Het is dan des te meer jammer dat de lezer door dergelijke opmerking aan het begin van een artikel al meteen gestuurd wordt in zijn beoordeling.

Overigens geldt ook voor theologen – en misschien nog wel in hogere mate omdat zij theologie tot hun vakgebied rekenen - dat ook zij deskundigen raadplegen om gegevens die buiten hun directe vakgebied zijn gevonden, op hun accuraatheid te verifiëren of door Bijbelgetrouwe deskundigen van de betrokken discipline te laten verifiëren vooraleer inhoudelijke uitspraken te doen. Dus wat dat betreft is er weinig onderscheid te maken. Maar misschien is het juist een toegevoegde waarde dat auteurs uit een andere academische richting komen en zich hebben verdiept in een aantal thema's waaraan de theologie van de afgelopen eeuwen minder of soms zelfs geen aandacht heeft besteed.

Op dezelfde wijze lijkt het ons zeer waardevol dat bijbelgetrouwe én voor de betrokken discipline competente theologen zich meer zouden mengen in discussies in de vele wetenschappelijke disciplines, waar de tegenstander voorlopig zijn bolwerken en redeneringen heeft kunnen verspreiden. Zonder die inbreng van bijbelgetrouwe theologen hebben andere niet-bijbelgetrouwe wetenschappers vrij spel, omdat de opgerichte bolwerken, redeneringen, overtuigingen niet bevraagd worden of in het Licht van de Bijbel niet op de achterliggende waarden en overtuigingen ontmaskerd worden.

Voor wat betreft de theologische ruimte zelf : als die dialoog meer ruimte zou krijgen dan zou het theologen bijvoorbeeld opvallen dat biologen heel anders kijken naar delen van Gods Woord dan de theoloog dat doet. Ook zou duidelijk worden dat juristen op een heel andere manier tot een weging

van significante aanwijzingen komen en de onderlinge verbanden onderzoeken dan dat theologen dit doen, zonder dat hun analytische methode daarom de nauwkeurigheid of integriteit van de betekenis, zoals de schrijver van het betrokken Bijbelboek die tot uitdrukking heeft laten komen of, meer algemeen, van enig ander Schriftuurlijk onderwijs, in twijfel trekt. Dan zou ook kunnen blijken dat astronomen bepaalde bijbelteksten veel scherper zien, terwijl theologen aan die teksten wellicht geen directe waardering toekennen. De auteurs proberen met Wake Up tot die dialoog bij te dragen.

2

Een voorbeeld

Biologen en Wiskundigen

Als aan een theoloog de vraag wordt gesteld of God de libelle, de schelp en zonnebloem heeft geschapen, dan zal hij dat bevestigend beantwoorden. Maar als aan die theoloog om het bewijs van intelligent ontwerp wordt gevraagd dan luidt het antwoord meestal dat dit een kwestie van geloof is, omdat geloof de zekerheid is van de dingen die je niet ziet en dus een soort voorwetenschappelijk weten. Maar is dat een voldoende antwoord of beperkt de theoloog hier Gods openbaring en Grootheid? De wiskundige zal heel anders naar deze vraag kijken. Een gelovig wiskundige zal beseffen dat het bestaan van God en Zijn Schepping nooit volledig door hem bewezen kan worden, maar hij zal zijn wiskundige talent en verstand willen gebruiken om de werken te vinden die God zelf in de natuur heeft achtergelaten. En waar de theoloog niet snel op die betreffende onderzoeksvraag zal ingaan, daar vindt de wiskundige het.

Veel wiskundige geleerden kwamen op die zoekende manier in de laatste eeuwen tot de conclusie dat de hele natuur is opgebouwd volgens bepaalde logaritmische formules. Daardoor zijn de natuurlijke vormen ook zo perfect. God blijkt immers zijn Goddelijkheid ook in de vormen van het natuurlijke leven te hebben aangebracht, zodat niemand meer zou hoeven zeggen 'dat het toeval is'. Deze logaritmische consistentie van de God van de natuur zien en zoals in heel Zijn scheppen geldt, wordt die consistentie ook duidelijk in Zijn Woord, want dit zijn geen gescheiden werelden.

Rom. 1:20: "want hetgeen van Hem niet gezien kan worden, zijn eeuwige kracht en goddelijkheid, wordt sedert de schepping der wereld uit zijn werken met het **verstand** doorzien."

Fibonacci ontdekte de Gulden Snede Ratio van 1,618 en beseftte dat zoveel dingen in de natuur en het menselijk leven/lichaam zijn opgebouwd met deze verhouding. De vleugel van de libelle is geen toeval, maar geweven volgens een formule. De snavel van de papegaai, het spinnenweb dat geweven wordt, de spiraal in een schelp, de hoorn van de ram, de in elkaar gedraaide helixstructuur van de DNA spiraalvormen, groeien allemaal in spiralen die zijn gebaseerd op de Gulden regel die Fibonacci ontdekte maar die natuurlijk door God in de natuur is aangebracht. Zelfs de ideale verhoudingen binnen het menselijke lichaam kennen de verhouding van de Gulden Snede Ratio 1,618. De theoloog zal dit als niet-specialist aannemen en bewonderen dat er nog steeds wiskundigen zijn die Nobelprijzen winnen omdat ze ontdekken dat zeer ingenieuze logaritmische formules en patronen in de natuur zijn opgeslagen. Maar waarom negeren theologen dan nog zo vaak dat diezelfde God mogelijk in Zijn Woord ook waarmerken heeft achtergelaten en ons niet voor niets de opdracht heeft gegeven om geen enkel letterteken te wijzigen ?

Een kort maar bijzonder filmpje schijnt licht op deze Goddelijke stempel in de natuur.

<http://vimeo.com/9953368>

In **deze** context en **zonder** ooit tot buitenbijbelse conclusies te komen, beschrijven wij ook een zeer interessant onderzoek inzake Equidistant Letter Sequence (zie hierna)

3

De kافت verwijst naar de Edele Olijف en de vernieuwende stroom die daar uit vloeit.

Het gaat de auteurs er vooral om te laten zien dat gelovigen deel mogen hebben aan de saprijke wortel van de Edele Olijف en dat de kerk daarop aangesloten moet blijven. Die Edele Olijف en haar saprijke wortel vormen een van de rode draden door het boek heen. De auteurs willen in die zin niets vernieuwends brengen, maar ze willen wel onderzoeken op welke wijze de wortel ons draagt en waarom de kerk zich historisch (niet zelden hoogmoedig) tegen de natuurlijke takken heeft afgezet.

De auteurs van Wake Up bepleiten een luisterhouding bij de Joodse geschriften. Toch zijn er niet allemaal zuivere en oorspronkelijke tradities in de Talmoed te vinden, te meer daar de opgeschreven Talmoed in tijd afwijkt van de mondelinge overleveringen en dus ook veel reacties op latere omstandigheden optekent. De auteurs vergeten te vermelden dat de Talmoed pas vanaf het jaar 200 na Christus is opgetekend en dat er ook een Jeruzalemse Talmoed is.

Deze laatste uitspraak is onjuist. Al vanaf de eerste druk staat er op p. 38 : “De Talmoed bestaat onder andere uit de vanaf de (eind) 2^e tot 5^e eeuw na Christus op schrift gestelde mondelinge overlevering van de vele eeuwen daarvoor, daarin inbegrepen de tradities uit de tijd van Jezus op aarde.” Wij vermelden dat in de Talmoed sprake is van de Misjna, van de onderwijzingen van Joodse geleerden met betrekking tot theoretische en praktische kwesties en de Gemara, de commentaren van rabbijnen en wetgeleerden op deze leerstellingen. Bij die theoretische kwesties horen inderdaad ook de latere reacties op het christendom maar in dit deel van het boek wordt slechts een algemene introductie beoogd.

De auteurs vinden de luisterhouding een mooie verwoording van de grondhouding. Het joodse volk ging in dialoog over de betekenis van Gods Woord vanuit een hartsverlangen om het op alle aspecten van het leven te betrekken en God in de kleinste detailgebieden van het leven niet teleur te stellen. (p.33, 1^e alinea). Ze stelden zich voortdurend de vraag hoe ze de meer algemene verordeningen heel concreet konden maken, zodat ze betrekking kregen op alle concrete situaties van het leven. Naar analogie met die grondhouding en ‘opschrijving’ zouden wij in onze tijd meer mogen discussiëren hoe wij de nieuwtestamentische geboden kunnen toepassen in concrete omstandigheden. Het zou geen kwaad kunnen de discussies van wijze Bijbelgeleerden ook in onze tijd op schrift te stellen en voortdurend bij te werken aan de hand van nieuwe maatschappelijke of andere situaties die om een Bijbelse reactie of standpunt vragen. (p. 34, 1^e alinea). Analogisch verwijzen we naar de manier waarop wet en jurisprudentie binnen onze rechtstaat functioneren, in algemene zin ook naar tevredenheid van veel theologen. Let wel dat wij niet bepleiten dat de hedendaagse context tekst krijgt, maar dat de oorspronkelijke context de tekst moet verduidelijken. Voor die oorspronkelijke context is die luisterhouding onontbeerlijk, maar toch wordt deze nog heel vaak vermeden.

Naar onze mening wordt in Wake Up benadrukt dat in het Jodendom zelf de Tora als Gods woord voor de mens wordt beschouwd en dat de Talmoed het gebrekkige antwoord van de mens aan God is. Ze bestaat o.a. uit pogingen van feilbare geleerden om Gods Tora toe te passen op het aardse leven van alle dag. Wij erkennen de tijdsfactor, maar bemerken anderzijds dat er in de mondelinge overlevering een hoge mate van continuïteit is geweest. Er is dus niet per se een causaal verband

4

tussen de factor tijd en de mate van zuiverheid van interpretatie gedurende die periode. Op p. 44 (vanaf 2^e druk) staat aldus :

*“Het is opmerkelijk dat binnen het protestantisme het adagium geldt dat we ons moeten verzetten tegen de stelling dat de Talmoed naast de Bijbel gebruikt zou kunnen worden, omdat op grond van het Sola Scriptura-beginsel de Talmoed niet een door God geïnspireerd boek zou zijn. Maar de Talmoed werd door de Joden zelf **nooit** als zodanig gezien! Joden*

zeggen dat God in de Tora tegen de mensen spreekt, terwijl de Talmoed het (gebrekkige) menselijke antwoord daarop aan God is. Dat plaatst de Talmoed in een heel ander daglicht. Het is duidelijk dat de Talmoed verre van feilloos is, al was het maar omdat ze grotendeels uit (intermenselijke) discussies bestaat. Maar de Talmoed is tegelijkertijd een belangrijke bron van informatie met niet zelden rijke zienswijzen.”

Op p.189 wordt op die manier geïllustreerd dat de kennis van de Talmoed een ander licht werpt op de leeftijd van Izaak ten tijde van het offer van Abraham, maar nergens wordt daar de conclusie aan gekoppeld dat het bevragen van de Bijbel gelijk staat met het bevragen van of zoeken in de Talmoed. Hier is de Talmoed typisch aanvullend (zie verder) **zonder daarbij de Bijbel tegen te spreken, want dat blijft ook voor de auteurs de finale toets.** Maar soms moeten we eerlijk toegeven **dat zij die de Bijbel al eeuwen lang bestuderen op sommige vlakken meer inzichten laten zien dan wij vanuit ons protestants denken doen, juist ook omdat zij het volk zijn dat contextueel zo dicht bij het land, de cultuur en de taal van het Oude Testament staan.**

Gods Woord spoort ons aan de Geest niet uit te doven en de profetieën niet te verachten **maar alles te toetsen en het goede te behouden.** Dat is precies wat de auteurs willen doen (1 Tess. 5:19). Maar we proberen niet op grond van vaste leren of aloude visies direct een denkwijze af te snijden, we willen juist verder zoeken en de dialoog aangaan en bevorderen.

Ook de Here Zelf verwees trouwens naar de rabbijnse tradities en Joodse schriftelijke en mondelinge bronnen, o.a. als Hij zegt “Gij hebt gehoord dat“. Nergens staat bijvoorbeeld in de Tenach dat de Joden hun vijanden moesten haten, maar Jezus verwees wel ontegenzeggelijk naar de schriftelijke overlevering. (zie Matt. 5:43 en p. 37) De Here gooide dus de geschriften en de waardevolle historische discussies niet bij voorbaat overboord (boek p. 40 1e alinea) maar Hij toetste alles en behield enkel het goede, bijvoorbeeld wanneer het Woord Gods van kracht beroofd werd ter wille van de overlevering der ouden en wanneer leringen werden geleerd die geboden van mensen zijn. Zie bijv. Matt. 15:2-9. Jezus sprak tot toehoorders die zich binnen die toenmalige context bevonden en niet binnen een protestantse of katholieke context.

Anderzijds wordt in Wake Up genuanceerd gesproken over de Talmoed en wordt **nergens** geschreven dat het bevragen van de Bijbel gelijkstaat met de Talmoed en het gebruiken van de Talmoedische geschriften. Steeds blijven we scherp en selectief op de inhoud omdat de Talmoed soms beperkt is en soms kan doordraven. Op pag.33 nuanceren we bijvoorbeeld als volgt: Wij moeten de Talmoed met voorzichtigheid hanteren maar we moeten ook toegeven dat deze soms tot zeer bijzondere inzichten leidt, die vanuit de context van het Oude Testament naadloos aansluiten bij de werkelijkheid in Jezus Christus.

De Talmoed (en andere schriftelijke overleveringen) bevatten dus waardevolle inzichten, o.a. over bijbelse profetieën maar op p. 34 nuanceren we dat de Talmoed moet worden gezien

5

- vanuit haar context,
- met haar beperktheid,
- soms met haar doorgedraafdheid
- en zelfs met haar kritische houding tegenover ongelovigen
- maar zeker ook als aanvullend bij gebrek aan of
- bij onjuistheid van achtergrondinformatie in de kerken

In tegenstelling tot veel westers christelijke theologen willen wij echter die bron van informatie niet bevooroordeeld ter zijde leggen. Ons valt op dat in de boeken van westerse theologen meer wordt verwijzen naar oude en eigentijdse theologen dan naar de Joodse geschriften. De ruis die is ontstaan in meer recente eeuwen van theologie is regelmatig groter dan die gedurende de eeuwen van

mondelijke overlevering en toch is er een vaak onzichtbare drempel (of weerstand) om Joodse bronnen te citeren of er zelfs maar een luisterende houding tegenover aan te nemen. Wij zien in de voetnoten van de meeste theologische werken nauwelijks verwijzingen naar deze Joodse geschriften. De vraag is hoe dat komt ?

Dat de Babylonische Talmoed zijn oorsprong vindt in Babylon lijkt ons niet te veel of te weinig gezegd. De mondelinge overlevering was uiteraard aan aanvulling onderhevig tot zij werd opgeschreven. Naar de Jeruzalem Talmoed wordt ook verwezen in de voetnoot van bladz. 74 (9e druk) maar aan de Jeruzalem Talmoed wordt ook binnen het jodendom minder autoriteit toegekend, omdat Babylon lange tijd het middelpunt was van het Talmoedisch Joodse leven. Overigens biedt de vraagstelling in Wake Up geen ruimte om op dit onderwerp diepgaand in te gaan. (...).”

=====

Hierop heb ik als volgt gereageerd:

Ede, 31 maart 2015

Beste Arno Lamm en Emile André Vanbeckevoort,
Hartelijk dank voor de uitgebreide reactie op de recensie die ik schreef in *De Waarheidsvriend*.

Het is ondoenlijk om op alle genoemde punten in te gaan, maar op de belangrijkste zal ik reageren.

- 1) Het is zeker waar dat niet-theologen allerlei nuttige zaken kunnen ontdekken. Het is uiteraard ook duidelijk dat u talrijke bronnen geraadpleegd hebt. Mijn punt is: ‘Daar is niets mis mee, mits ze bij allerlei onderwerpen extra voorzichtig zijn en deskundigen raadplegen om fouten te voorkomen’. In uw reactie probeert u op de genoemde punten van kritiek een weerlegging te geven. Jammer dat u niet inziet hoe de manier van presenteren een groot obstakel vormt voor de lezers die veel van de door u aangevoerde materialen kunnen beoordelen.

Hoe komt het dat allerlei geestverwante deskundigen op het gebied van Bijbeluitleg en Jodendom sterk afwijzend reageren op uw aanpak? Dit blijkt ook uit brieven die naar *Het Zoeklicht* gestuurd zijn, en ik zou nog meer deskundigen kunnen noemen. Hoe komt het dat velen van hen vinden dat u allerlei tradities door elkaar haalt en daar onzorgvuldig mee omgaat? In de afgelopen maanden heb ik met allerlei deskundigen gesprekken gevoerd over uw boek. Hoe komt het dat er unanieme afwijzing is, niet van de boodschap, maar van de onderbouwing? Echt, ik ken geen enkele deskundige op het gebied van Hebreeuws en Jodendom en Bijbeluitleg in evangelische en reformatorische kring die de uitgedragen theorieën serieus neemt, vooral omdat u onvoldoende verantwoording aflegt van voor- en nadelen en van historische ontwikkelingen.

Terwijl u in de reactie op mijn artikelen ingaat op bezwaren, doet u dat in uw boek veel te weinig. Steeds weer moet de lezer het materiaal meenemen ‘in zijn rugzak’, omdat de zaken later wel duidelijk zullen worden. Voor u is het mogelijk dat de opeenstapeling van mogelijkheden leidt tot een zekerheid, maar voor mij en voor veel anderen werkt het andersom: allerlei vermoedens en mogelijkheden worden genoemd, maar nergens staat een duidelijk bewijs, of op zijn minst de aannemelijkheid van deze aannamen ten opzichte van

andere mogelijkheden. Voor mij en voor veel andere lezers roept dit de overtuiging op dat het hele bouwwerk op een te wankel fundament rust.

- 2) T.a.v. de Talmoed: inderdaad staat op p. 38 deze opmerking (dat heb ik onvoldoende verwerkt), maar in voetnoot 2 op p. 32 is dat nog niet duidelijk. Tevens is het dan van belang om zorgvuldig onderscheid te maken in de ouderdom van de verschillende overleveringen, en dat gebeurt m.i. te weinig.
- 3) T.a.v. het Sola Scriptura. Ik begrijp nog steeds niet goed wat nu precies uw kritiek op de kerken is in dit punt. Het is toch duidelijk dat bronnen als Josephus volop verwerkt werden? Kijk maar naar de kanttekeningen van de Statenvertaling. Het probleem is wel dat de Talmoed en andere Joodse geschriften pas laat in vertaling toegankelijk werden.
- 4) AlephTav: u citeert een enkele geleerde die een opvallende theorie heeft. Maar hoe komt het dat in de gangbare evangelicale tijdschriften in Amerika hier nooit positief op gereageerd is? Hoe komt het dat geestverwante geleerden zo kritisch reageren? Er zijn ook andere verklaringen van hetzelfde verschijnsel mogelijk. Anders gezegd: voor elke theorie is wel een website of een boek aan te voeren, maar dat is toch niet overtuigend?
- 5) ELS. Uit uw discussie blijkt wel hoe ingewikkeld het probleem is. Het is niet waar dat ELS wetenschappelijk onweerlegbaar is. U verwijst naar Panin, maar deze is ook sterk bestreden door evangelicals, bijv. door Oswald T. Allis.
- 6) De indeling in Jubeljaren kan door Noach nooit zo zijn opgevat. Ten onrechte verwijst u naar het feit dat veel profeten ook niet begrepen wat zij namens God uitspraken, want dat betreft veelal een in die tijd onvoorstelbare werkelijkheid, of de interpretatie van beschrijvingen. Dat is geen vrijbrief om andere interpretaties te geven dan die voor de hand liggen. Het werk van F. Nolen Jones is in mijn bezit.
- 7) Het is inderdaad mogelijk dat er in de tijd voor Israël al gerekend werd met jubeljaren. Het zou echter wel goed zijn als u de omstreden status van het boek Jubileeën genoemd had. U noemt in de reactie alleen dat het mogelijk is dat ... Dat bestrijd ik niet, maar het gaat er mij om dat u dubieuze theorieën te snel als aannemelijk presenteert. Als ze aannemelijk zijn, zult u dat eerst moeten aantonen. Bovendien noemt u allerlei dateringen uit Jubileeën, terwijl het zeer de vraag is of hier historische bronnen aan ten grondslag liggen of dat de schrijver vooral een boodschap door wilde geven in zijn tijd (zoals meer pseudepigrafen). M.a.w.: u moet eerst aangeven wat voor soort geschrift het is om er correct gebruik van te kunnen maken.
- 8) Ezechiël. Hier noemt u ten onrechte weer het punt dat de profeten zelf niet alles doorgrond hebben. Het eerste punt van belang is: wat is de boodschap geweest voor Israël toen! Mogelijk dat er later nog meer helderheid komt over de boodschap, maar het lijkt mij alleen als er 70 en 360 dagen genoemd waren dat uw opvatting eventueel juist kan zijn. Het hoofdstuk in Lev. noemt veel meer aspecten dan slechts 'een vermenigvuldigingsfactor', het gaat nl. ook over de zwaarte van de straf.
- 9) De bloedrode manen: ook hier weer een technische discussie tussen voor- en tegenstanders, terwijl u te snel kiest voor de voorstanders.
- 10) Vroege kerk. Ik ga dat allemaal niet goedkeuren wat er gebeurd is, maar op zijn minst zijn nuanceringen mogelijk. Hoe hebben de joden zich tegenover de christenen opgesteld? Hoe komt het dat er zulke felle reacties zijn op joodse gewoonten? Ik bestrijd dus niet de genoemde citaten en betreur veel zaken, maar – evenals bij allerlei andere onderwerpen –

mis ik de nuance. Ter informatie heb ik een recent artikel bijgevoegd waarin ik de vervangingstheorie afwijs, maar ook aangeef wat de kerkvaders nog meer zeiden. [“Zie Ik zend u de profeet Elia’: de toekomst van Israël volgens de vroegchristelijke kerk”, *Theologia Reformata* 57-1 (2014) 22-39. Zie <https://mjpaul.nl/2014-toekomst-van-israel/>]

- 11) Wekenfeest en wetgeving: het gaat er niet om een relatie te ontkennen, maar algemeen wordt gezien dat de verbinding met de wetgeving in een latere tijd is opgekomen. Op zich is die verbinding mogelijk, maar u onderscheidt te weinig de historische voortgang in de tradities.
- 12) Niet vooringenomen? Hierin overschat u zichzelf. Ieder van ons werkt vanuit tradities die wij hebben meegekregen, oftewel vanuit paradigma’s. Die kunnen wij overnemen of bijstellen. Onze overtuiging en stellingnamen zijn altijd beïnvloed door anderen. Dat geeft niet, maar uw ontkenning maakt mij extra wantrouwend.
- 13) Ik ken geen enkele predikant of kerk die beweert dat Jezus op 25 december is geboren. Velen geven aan dat het verblijf van de herders met de kudden in het veld wijst op een andere periode in het jaar. Bij gebrek aan een andere datum en door de tradities in onze maatschappij blijven wij meedoen met Kerst. Overigens: daar is inderdaad veel te veel omheen gefantaseerd, maar gewoonlijk noemen predikanten dat ook.
- 14) Wanneer u probeert een aanzet te geven voor een nieuwe (ook wetenschappelijke) zoektocht, zult u de zaken toch anders moeten presenteren.
- 15) U start met allerlei bijzondere waarnemingen en gebruikt daarbij volop de Bijbel. Ik mis echter steeds weer de echte bespreking van de uitleg van Bijbelteksten (waarom deze keuze uit diverse alternatieven?) en van de genoemde theorieën.
- 16) U eindigt met het voorstel van gedachten te wisselen hoe een aantal onjuiste feitelijkheden kunnen worden gecorrigeerd. Dit is een sympathiek gebaar, en er zijn allerlei zaken te noemen. U citeert bijv. ook ‘het boek des oprechten’, dat zo goed als zeker een vervalsing is uit de 19^e eeuw. Mijn hoofdbezwaar is echter dat u bijzonder veel zaken aanvoert zonder die voldoende te onderbouwen. Dit betreft de algehele aanpak waarbij ‘waarschijnlijkheden’ moeten leiden tot een stevige conclusie.
- 17) Zoals in de recensie gezegd: ik waardeer de oproep tot waakzaamheid, maar dan wel graag op de goede gronden. Mijn grote zorg is dat u de lezer teveel informatie geeft die onvoldoende gefundeerd is of later onjuist blijkt te zijn. Het gevolg is dan net zo iets als bij Hal Lindsey: even een grote aandacht, en daarna legden velen zijn boek weer terzijde, ‘omdat het toch niet klopt’. Ik merk om mij heen dat bij lezers de opvallende details uit uw boek gaan overheersen over de boodschap [uiteeraard tegen uw bedoeling], en mede daarom heb ik tegen allerlei details gewaarschuwd. Daarom ook mijn pleidooi om de onderwerpen over de toekomst vanuit de Bijbel zelf ter sprake te brengen. Het belangrijkste is toch dat wij waakzaam zijn, omdat wij de terugkomst van Jezus verwachten!

Met vriendelijke groeten,

Mart-Jan Paul